

Факультет природничої і фізико-математичної освіти
Кафедра теорії і методики викладання природничих
дисциплін

ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Для студентів всіх педагогічних спеціальностей денної/заочної форми навчання

Викладач: асистент Кмець А.М., доктор педагогічних наук, доцент Коренева І.М.

Email: khr.kmec@gmail.com

Кількість часу на вивчення – 3 кредита

	денна	заочна
Лекцій	10	6
Семінарських занять	12	4
Самостійна робота студента	68	80
Форма контролю	залік	залік

Дисципліна "Основи екологічної культури" є професійно-орієнтованою варіативною і має важливе значення для фахової підготовки бакалаврів за педагогічними спеціальностями.

Мета дисципліни полягає в оволодінні основами екологічної культури та формування екологічного мислення, світогляду й переконань з метою їх реалізації в активній професійній діяльності для реалізації стратегії сталого розвитку й гармонізації відносин суспільства з природою.

Основними завданнями дисципліни є: розгляд та аналіз історичних та теоретичних аспектів формування екологічної культури, а саме: еволюції відносин людини і природи (від найдавніших часів до наших днів), особливостей нової екологічної культури в сучасних умовах, аналіз основних компонентів екологічної культури (екологічні знання, філософсько-етичні та релігійні засади, художньо-естетичні цінності), осмислення педагогічних та організаційно-методологічних основ формування екологічної культури, ознайомлення із методами та формами екокультурної діяльності.

Вивчення курсу «Основи екологічної культури» здійснюється у тісному зв'язку з іншими навчальними дисциплінами. Методологічні основи засвоєння курсу становлять такі навчальні дисципліни: «Загальна екологія (Основи екології)», «Філософія освіти», «Педагогіка», «Психологія», фахові методики навчання. Дисципліна "Екологічна культура" тісно пов'язана також з такими навчальними дисциплінами, "Інноваційні технології викладання біології", "Соціоекологія", що формують попередні навчальні компетентності, необхідні для успішного засвоєння студентами навчального змісту дисципліни «Екологічна культура».

Основні навчальні компетентності як результат успішного засвоєння навчального курсу «Основи екологічної культури»:

Знання та розуміння предметної області, розуміння професійної діяльності. Наявність базових загальних знань в обсязі, достатньому для формування у студентів наукового світогляду та інтерпретації власних досліджень.

Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу інформації на основі науково достовірних фактів та логічних аргументів з використанням різних джерел.

Здатність застосовувати знання на практиці, ефективно розв'язувати практичні задачі використовуючи професійні знання.

Здатність працювати автономно та у команді, бути критичним і самокритичним.

Здатність діяти з дотриманням морально-етичних норм професійної діяльності та інтелектуальної чесності.

Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології.

Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Здатність в освітньому процесі реалізовувати стратегію сталого розвитку.

Здатність аналізувати зміст підручників, збірників задач, методичних і навчальних посібників та інших дидактичних матеріалів, зміст різних електронних ресурсів, необхідних для навчального й методичного забезпечення процесу з біології, основ здоров'я та природознавства, методики їх викладання.

Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації школяра до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).

Уміння і навички аргументованого ведення дискусії та спілкування в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.

Здатність виконувати роботу з дотриманням правил безпеки життєдіяльності, біологічної етики та біобезпеки.

Здатність ефективно виконувати роботу по збереженню біотичного і ландшафтного різноманіття, охороні навколишнього середовища та збалансованого природокористування.

Здатність до поглиблення теоретичних і методологічних знань у сфері біологічних, природничих і педагогічних наук, а також на межі предметних галузей. біологічних, природничих і педагогічних наук, а також на межі предметних галузей.

Програмні результати навчання:

Демонструє загальні фундаментальні знання в обсязі, достатньому для формування моделі сучасної природничо-наукової картини світу.

Здатний аналізувати зміст підручників, збірників задач, методичних і навчальних посібників та інших дидактичних матеріалів, зміст різних електронних ресурсів, необхідних для навчального й методичного забезпечення освітнього процесу з біології, основ здоров'я, природознавства, методики їх викладання.

Здатний виконувати роботу з дотриманням правил безпеки життєдіяльності, біологічної етики та біобезпеки.

Здатний до спілкування в діалоговому режимі з колегами та цільовою аудиторією, письмового відображення та презентації результатів своїх досліджень українською та іноземною мовами.

Демонструє готовність до ефективного виконання робіт по збереженню біотичного і ландшафтного різноманіття, охороні навколишнього середовища та збалансованого природокористування.

Вміє застосовувати здобуті знання з психології та педагогіки.

Володіє концептуальними та методологічними знаннями в сфері біологічних, природничих та педагогічних наук, демонструє спроможність застосовувати їх до професійної діяльності, а також на межі предметних галузей.

Організація навчання

Види занять. Лекція-бесіда, передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Запитання адресуються до всіх, студенти відповідають з місця; викладач піклується про те, щоб запитання не залишалися без відповіді. Запитання не для контролю знань, а для з'ясування рівня орієнтованості і пізнання студентів з проблем курсу, ступінь їх готовності до сприйняття наступного матеріалу.

Семінарське заняття передбачає детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень курсу та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань. Семінарське

заняття включає: проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів; постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, - розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за семінарські заняття, зараховуються під час виставлення підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни широко використовуються нетрадиційні форми проведення занять: навчальні дебати у британському форматі, круглі столи (рольові ігри), проектна діяльність тощо.

Самостійна робота студента (СРС) - це самостійна діяльність-учіння студента, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача.. Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни (підготовка до семінарських занять; виконання проєктів, підготовка до навчальних дебатів, круглого столу, підготовка до мікровикладання).

Організаціні і навчальні обов'язки студентів:

- На семінарські заняття приходити попередньо підготовленими, ознайомленими з ходом роботи
- Не пропускати заняття без поважної причини та не спізнюватися
- Дотримуватися правил техніки безпеки й охорони праці
- Задавати питання, цікавитися додатковими відомостями, сучасними науковими знаннями з предмету та консультуватися з викладачем
- Аргументовано відстоювати свою думку стосовно тематики занять, якщо вона не збігається з думкою викладача
- Вимагати від викладача додаткових роз'яснень на заняттях у випадку їх недостатнього висвітлення на лекціях;
- Вчасно виконувати передбачені навчальною дисципліною види робіт.

Штрафні міри

- Відпрацювання пропущеного семінарського заняття передбачає письмове опитування у позанавчальний час.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ТА ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ

ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Визначення екологічної культури. Еволюція відносин людини та природи і становлення нової екологічної культури. Загальні уявлення про культуру та її підсистеми. Культура і природа. Актуальність екологічної культури як наукової дисципліни. Поняття екологічної культури. Об'єкти, суб'єкти, принципи, функції, структура екологічної культури. Людина і природа: еволюція відносин. Становлення нової екологічної культури на фоні екологічної кризи.

Екокультурні аспекти суспільного розвитку. Основи екопсихології: внутрішній і зовнішній світи людини, природа суб'єктивного сприйняття світу природи, категорія свідомості, понятійний апарат екосвідомості, історичні корені екосвідомості. Види свідомості екоціннісної орієнтації. "Патологічні форми" екологічного руху, наприклад, "ековандалізм", "екотероризм". Концепції права, моралі та етики в екологічній свідомості. Екопсихологічні корені української національної культури та ментальності.

Екологічна етика. Історія виникнення та становлення екологічної етики. Поняття та предмет екологічної етики. Концептуальні основи екологічної етики: етика "російського космізму", "етика ненасильства", вчення В. Вернадського про ноосферу, "коеволюція людини і природи" М. Моїсеєва). Основні принципи екологічної етики, етичні принципи заповідної справи та правила справедливого розв'язання конфліктних ситуацій. Основні

напрями екологічної етики: екоцентризм, екобіоцентризм, біоцентризм (екоанархізм, біоцентризм, біорегіоналізм, екогуманізм, "етика виживання", комунікативна філософія, "глибинна екологія", екофемінізм, "права тварин", "етика емпатії до природи", "етика дикої природи", "Перш за все Земля!"). Хартія Землі – це декларація фундаментальних етичних принципів для побудови справедливого, сталого і мирного глобального суспільства в 21 сторіччя. Сучасні екологічні рухи та громадські організації: етико-правовий аспект. Відкриті питання екологічної етики: цінності «внутрішні», «зовнішні». Відповідальність як підґрунтя екологічної етики.

Орієнтовний перелік тематики семінарських занять:

1. Сутність екологічної культури.
2. Еволюція відносин людини та природи і становлення нової екологічної культури.
3. Екокультурні аспекти суспільного розвитку.
4. Екологічна етика.

Зміст самостійної роботи студентів: опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до практичних занять. Підготовка до модульної контрольної роботи. Підготовка доповіді та її презентація на одну із тем:

1. "Етика ненасильства",
2. Вчення В. Вернадського про ноосферу,
3. "Коеволюція людини і природи" М. Моїсеєва),
4. Напрямок екологічної етики: екоцентризм,
5. Напрямок екологічної етики: екобіоцентризм,
6. Напрямок екологічної етики: біоцентризм,
7. Напрямок екологічної етики: екоанархізм,
8. Напрямок екологічної етики: біорегіоналізм,
9. Напрямок екологічної етики: екогуманізм,
10. Напрямок екологічної етики: "етика виживання",
11. Напрямок екологічної етики: комунікативна філософія,
12. Напрямок екологічної етики: "глибинна екологія",
13. Напрямок екологічної етики: екофемінізм,
14. Напрямок екологічної етики: "права тварин",
15. Напрямок екологічної етики: "етика емпатії до природи",
16. Напрямок екологічної етики: "етика дикої природи",
17. Напрямок екологічної етики: "Перш за все Земля!"

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЕКОКУЛЬТУРНА КОНВЕРСІЯ СУСПІЛЬСТВА.

Поняття екологічної конверсії. Обґрунтування її необхідності. Проблеми та етапи конверсії. Екологізація як парадигма сучасної політики.

Актуальність та причини виникнення сталого розвитку. Сутність та передумови сталого розвитку. Роль ООН у визначенні засад сталого розвитку: Саміт Землі - Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992р.). Agenda 21; Саміт тисячоліття та цілі розвитку тисячоліття (2000-2015); Світовий саміт зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002р.); Конференція з питань сталого розвитку «Ріо-2012» або «Ріо +20»; Цілі сталого розвитку (2015-2030). Економічне зростання та сталий розвиток: індикатори сталого розвитку, слабка і сильна стійкість, типи еколого-економічного розвитку. Екологічні проблеми у контексті сталого розвитку: основні екологічні проблеми України та пріоритети сталого розвитку. Людський розвиток як головний чинник і показник суспільного прогресу: індекси людського розвитку, рівень життя, тривалість життя, освіта, гендер.

Еколого-правова культура. Екологічне право ЄС як індикатор міжнародного екологічного права. Система екологічного права та його співвідношення з іншими галузями права. Поняття і особливості джерел екологічного права. Конституційні основи екологічного права та їх основоположне значення для розвитку природоохоронного законодавства. Міжнародно-правові акти як джерела екологічного права. Спеціальні

закони, підзаконні правові акти центральних органів влади і відомчих органів управління, нормативні акти місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо охорони довкілля. Загальна характеристика системи екологічних прав громадян. Гарантії, охорона, форми та способи захисту екологічних прав громадян. Конституційні екологічні права громадян. Поняття та види екологічних обов'язків громадян.

Екологічна освіта, просвіта та виховання. Концепція екологічної освіти України. Завдання і зміст екологічного виховання. Умови ефективності екологічного виховання. Освіта для сталого розвитку як нова парадигма освіти: генезис та стан проблеми. Сутність випереджаючої освіти. Поняття екологічної пропаганди: загальні засади, визначення, історія, мета та завдання екологічної пропаганди. Сучасні напрямки природоохоронної пропаганди: зоопарки як засіб пропаганди збереження тваринного світу; ботанічні сади як засіб пропаганди охорони рослинного світу; заповідники та національні парки як засіб пропаганди; ЗМІ як засіб екологічної пропаганди; проведення конкурсів і конференцій; екологічна пропаганда засобами фотографії. Важливість екологічної пропаганди у сучасному житті. Проблеми і перспективи екологічної пропаганди. Тенденції розвитку екологічної пропаганди в світі. **Екологічний туризм.** Екологічна реклама і екомаркування.

Підвищення екологічної культури виробництва та споживання.

Орієнтовний перелік тематики практичних занять:

1. Екокультурна конверсія суспільства
2. Еколого-правова культура.
3. Екологічна освіта та виховання.
4. Екологічна пропаганда та агітація.

Зміст самостійної роботи студентів: опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до практичних занять. Підготовка до модульної контрольної роботи. Групова робота: підготовка студентської стінгазети на одну із тем, що пов'язані із сталим розвитком:

- 1) цілі сталого розвитку,
- 2) історія та сутність сталого розвитку,
- 3) індикатори сталого розвитку,
- 4) шляхи та приклади екокультурної конверсії промисловості,
- 5) шляхи та приклади екокультурної конверсії сільського господарства,
- 6) роль людського капіталу у досягненні цілей сталого розвитку,
- 7) екологічні проблеми України

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Екологічна культура : методичні рекомендації для самостійної роботи студентів / Мирослава Петровська. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 84 с.
2. Дубовий В. І., Дубовий О. В. Екологічна культура: навчальний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2016. 256 с.
3. Екологічна етика : навчальний посібник / [Д. Березюк, М. Мальований, В. Дячок, Ю. Ятчишин]. Львів : БаК, 2010. 268 с.
4. Курняк Л. Екологічна культура: поняття та формування. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2015. № 10. С. 48–51.
5. Борейко В.Е., Введение в природоохранную эстетику. Киев: Киевский эколого-культурный центр. 1997.-- 95 с.
6. Борейко В.Є. Екологічна етика / Борейко В.Є., Подобайло А. В.- К.: Український фітосоціодогічний центр, 2004. Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/bioetica/Borejko/index.html>
7. Бровдій В.М. Екологічні проблеми України : (Проблеми ноогеніки): Навч. посіб. з екології. Нац. пед. ун-т України ім. М.П.Драгоманова, Наук.-дослід. лаб. з проблем екол. освіти. К., 2000. 110 с.

8. Дерябо С.Д., Ясвін В.П.. Екологічна педагогіка та психологія. Ростов-на-Дону.: "Фенікс", 2006. 480 с.
9. Історія української культури / [Павлова О.Ю., Мельничук Т.Ф., Грищенко І.В., Панталієнко В.В. та ін.] За ред. О.Ю.Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
10. Корсак К.В. Основи сучасної екології: Навч. Посіб. Київ: МАУП, 2004. 340 с.
11. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. Посібник. Київ: Заповіт, 1996. 352 с.
12. Львовичкіна А.М. Основи екологічної психології. Київ: МАУП, 2004. 136 с.
13. Мельник Л.Г. Соціально-економічний потенціал устійчивого розвитку. Учебник / Под ред. проф. Л.Г. Мельника и проф. Н. Ханса. Суми: Университетская книга, 2007. 1207 с.
14. Мельник Л.Г. Устойчивое развитие: теория, методология, практика: учебник. Суми: Унив. кн., 2009. 1216 с.
15. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку: Навч. посіб. Суми, 2006. 383 с.
16. Сталій розвиток суспільства: навчальний посібник / [А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середя, Т. Тимочко] Київ; 2011. 392 с.

Додаткова:

1. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку. 26 серпня–4 вересня 2002 року. Йоганнесбург, Півден- на Африка / Видання друге. К.: ПРООН/МПВСР, 2007. 81 с.
2. Доклад об осуществлении целей в области развития, сформулированных в Декларации тысячелетия, за 2010 год. ООН. Опубликовано Департаментом ООН по экономическим и социальным вопросам (ДЭСВ), июнь 2010 г. Нью-Йорк. 80 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.un.org/russian/millenniumgoals/mdgreport2010.pdf.
3. Леопольд О., 1980. Календарь песчаного графства / Леопольд О. М.: Мир. 216с.
4. Медуз Д.Х. За пределами роста / Медуз Д.Х., Медуз Д.Л., Рандерс Й. М.: Прогресс, 1994. 304 с.
5. Организация Объединенных Наций: основные факты. М.: Издательство «Весь Мир», 2005. 124 с.
6. Швейцер А., 1992, Благоговение перед жизнью. Москва: Прогресс. 572 с.

ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: залік.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: тестові завдання, усні опитування на семінарських заняттях.

Таблиця 1

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Семінарські заняття						Модульні контрольні роботи	Самостійна робота	Всього
1	...	...	...	...	6			
ВК _{ПК} =0,5						ВК _{МКР} =0,3	ВК _{СРС} =0,2	ВК=1

Примітка: ВК~ ваговий коефіцієнт; ПК – поточний контроль на семінарських заняттях, МКР – модульна контрольна робота; СРС – самостійна робота студента

Розрахунок підсумкового середньозваженого балу (О_{ср}) здійснюється за формулою:

$$O_{cp} = ((PK_1 + \dots + PK_n + PK_6) / 9) * 0,5 + MKP * 0,3 + CPCS_1 * 0,2$$

**Визначення підсумкової оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS
здійснюється за таблицею 2**

Таблиця 2

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗА ШКАЛОЮ ECTS ТА
НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ**

ОЦІНКА ECTS	СЕРЕДНЬО-ЗВАЖЕНИЙ БАЛ, ЩО ФОРМУЄ ІНТЕРВАЛЬНУ ШКАЛУ	НАЦІОНАЛЬНА ОЦІНКА	
1	2	3	
A	4,51-5,00	5	<i>Зараховано (Відмінно)</i> – високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями. Студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; виконує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну; активно бере участь у організації нетрадиційних форм семінарського заняття; може самостійно опрацювати та презентувати інформацію, здатен до дискусії; вірно виконує 95 % від загальної кількості тестів.
B	4,01-4,50	4	<i>Зараховано (Добре)</i> – достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження. Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку; вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями; здатен рецензувати відповіді іншого студента; бере участь у навчальних дискусіях; може опрацьовувати матеріал самостійно, вміє підготувати проєкт, презентувати та захищати його найважливіші положення; вірно виконує 80 % від загальної кількості тестів.
C	3,50-4,00	4	<i>Зараховано (Добре)</i> – середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками. Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; здатен з допомогою викладача скласти план своєї роботи над проєктом, виконати його та правильно оформити; самостійно користується додатковими джерелами інформації; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає прості

			таблиці та схеми; на основі опрацювання інформації з різних джерел може підготувати доповідь, унаочнити її; вірно виконує 75 % від загальної кількості тестів.
D	2,83-3,43	3	<i>Зараховано (Задовільно)</i> – середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками. Студент знає більш як половину навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками і неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками та неточностями; має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; на основі опрацювання інформації з різних джерел може підготувати доповідь; відповіді непослідовні та нелогічні; вірно виконує 65 % від загальної кількості тестів.
E	2,51-2,75	3	<i>Зараховано (Задовільно)</i> – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього. Студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу; вірно виконує 51% від загальної кількості тестів.
FX	2,00-2,50	2	<i>Незараховано (Незадовільно)</i> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни. Студент відтворює менш як половину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; вірно виконує 30% від загальної кількості тестів.
F	0,00-1,99	2	<i>Незараховано (Незадовільно)</i> – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни. Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді (на рівні «так-ні»); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; вірно виконує 20 % від загальної кількості тестів.

